

บทที่ 4

ทารก (Infancy)

โครงร่างเนื้อหา

1. ความหมายของพัฒนาการ
2. ความหมายของการเจริญเติบโต
3. หลักการพื้นฐานของพัฒนาการทางร่างกาย
  - 3.1 Cephalocaudal
  - 3.2 Proximo distal
  - 3.3 Mass - to - specific development
4. พัฒนาการทางด้านร่างกายของทารก
  - 4.1 ส่วนสูงและน้ำหนักของทารก
  - 4.2 สัดส่วนของทารก
5. พัฒนาการเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อ
  - 5.1 Reflex (ปฏิกิริยาสะท้อน)
  - 5.2 Gross Motor Skills
  - 5.3 Fine Motor Skills
6. น้่านมแม่
7. โภชนาการ
8. การนอนหลับ
9. การฝึกขับถ่าย
10. สุขภาพ
11. พัฒนาการทางด้านอารมณ์ของทารก
  - 11.1 ความหมายและองค์ประกอบของอารมณ์

- 11.2 พ่อแม่กับทารก
- 11.3 ตารางพัฒนาการเกี่ยวกับอารมณ์ของอิซาร์ด
- 11.4 ความหมาย และประเภทของการร้องไห้
- 11.5 การยิ้ม
- 11.6 ความโกรธ
- 11.7 ความกลัว
- 11.8 ความอยากรู้อยากเห็น
- 11.9 อารมณ์สนุกสนาน
- 12. พัฒนาการทางด้านสังคมของทารก
- 13. สรุปล
- 14. คำถามท้ายบท

สาระสำคัญ

1. พัฒนาการ หมายถึง แบบแผนของการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม การรู้คิด และจริยธรรม ตั้งแต่ภาวะตั้งครรภ์และต่อเนื่องกันไปตลอดช่วงชีวิต
2. กระบวนการผลิตพัฒนาการที่สำคัญ มี 3 กระบวนการ คือ กระบวนการชีววิทยา กระบวนการทางการรู้คิด และกระบวนการทางสังคมอารมณ์
3. พัฒนาการทางร่างกายของทารกคือ
  - แรกเกิดน้ำหนัก = 2.7 - 3.9 กิโลกรัม
  - ส่วนสูง = 46.8 - 53.1 เซนติเมตร
  - ศีรษะของทารกอายุ 2 เดือน มีขนาดเป็น $\frac{1}{2}$ ของศีรษะผู้ใหญ่
4. พัฒนาการเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อของทารก มี 3 ประเภท คือ ปฏิบัติการ สะท้อน Gross Motor Skills และ Fine Motor Skills
5. น้านมแม่มีโปรตีนสูง คาร์โบไฮเดรตและไขมันต่ำ มีสารภูมิต้านโรครวมทั้งจะพัฒนาให้สมองและอารมณ์ของทารกดี
6. ทารกที่มีโภชนาการไม่ดีจะเกิดโรค Marasmus หรือ Kwashiorkor

3. ปฏิกริยาสะท้อนของทารกได้แก่ การดูด การกระพริบตา กำมือ Babinski Moro ว่ายน้ำ และ Rooting

4. Gross Motor Skills ได้แก่ คร่ำ นิ่ง คลาน ยืน เดิน (0 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 14 เดือน และ 15 เดือน ตามลำดับ)

5. ทารกอายุ 14 เดือน เรียกชื่อสิ่งของได้ 4 - 5 ชื่อ

6. ทารกอายุ 12 - 18 เดือน จับดินสอขีดเครื่องหมายได้

7. น้านมแม่มีภูมิคุ้มกันโรคให้แก่ทารก

8. โภชนาการควรมีการฝึกตารางการกินเมื่อทารกอายุ 8 เดือนขึ้นไป

9. เวลานอนของทารกคือกลางคืนประมาณ 8 ชั่วโมง ส่วนกลางวันหลับบางเวลา

10. การฝึกขับถ่าย สามารถเริ่มฝึกถ่ายอุจจาระด้วยการนั่งกระโถน เมื่ออายุประมาณ 1 ½ ปี

11. ทารกมีอาการแรกคืออารมณ์ตื่นเต้น ต่อมามีอาการสบายหรือไม่สบาย แสดงออกมาทางสีหน้า และ/ หรือพฤติกรรม (เช่น การร้องไห้ การยิ้ม ความโกรธ ความกลัว ความอยากรู้ อยากรู้อยากเห็น เป็นต้น)

12. บุคคลที่สำคัญในพัฒนาการทางสังคมของทารก คือพ่อแม่ และญาติพี่น้องในครอบครัว (หรือพี่เลี้ยง) ส่วนเพื่อนและของเล่น ทารกสนใจเท่าๆ กัน ในลักษณะนี้ใกล้เคียงกันแต่ต่างคนต่างเล่นของเล่นของตนเอง

คำถามท้ายบท

1. เพราะเหตุใดเราจึงควรสนใจทารกมากที่สุด
2. จงยกตัวอย่างปฏิกริยาสะท้อนของทารกมา 2 ประเภท และอธิบายพฤติกรรมของทารกประกอบ
3. เราจะสังเกตว่าทารกนอนเพียงพอหรือไม่จากสิ่งใด
4. ทารกมักจะเลียนแบบพฤติกรรมความกลัวจากบุคคลใด
5. จงอธิบายธรรมชาติเกี่ยวกับการร้องไห้และการยิ้มของทารกมาให้เข้าใจ
6. จงอธิบายพัฒนาการทางสังคมของทารกมาให้เข้าใจ

การอ้างอิงสังคม (Social Referencing) หมายถึง “การอ่าน” ตัวชี้แนะ (cues) ทางอารมณ์ในคนอื่น ๆ เพื่อช่วยเหลือทารกในการตัดสินใจว่าจะกระทำอย่างไรในสถานการณ์ที่พิเศษ (หรือสถานการณ์ที่คลุมเครือ) เช่น แม่จะเป็นตัวชี้แนะเมื่อทารกกลัวคนแปลกหน้า โดยบ่อยครั้งทารกจะมองดูหน้าของแม่ว่ามีความสุข โกรธ หรือกลัว แล้วตัดสินใจว่าทารกจะมีปฏิกิริยาอย่างไร ทารกอายุ 14 - 22 เดือน จะมองดูหน้าแม่ในฐานะของแหล่งที่มาของข้อมูลในเรื่องปฏิกิริยาโต้ตอบต่อสถานการณ์หนึ่ง ๆ มากกว่าทารกอายุ 6 - 9 เดือน (Walden, 1991)

ดังนั้นพัฒนาการทางอารมณ์ของทารกจะเป็นไปตามธรรมชาติ และการเรียนรู้ที่ได้รับจากพ่อแม่ พี่เลี้ยงและผู้ที่เกี่ยวข้องกับทารก สิ่งสำคัญก็คือพัฒนาการทางอารมณ์ที่ดีของทารกขึ้นอยู่กับความรักความเอาใจใส่ อารมณ์ เจตคติ ความรู้สึกไว และการยอมรับของพ่อแม่เป็นสำคัญ

พัฒนาการทางสังคมของทารก

พัฒนาการทางสังคมจะเริ่มต้นเมื่อทารกสามารถเข้าใจความแตกต่างระหว่างตนเองกับบุคคลอื่นได้ โดยเริ่มจากสังคมในครอบครัวทั้งด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวของทารก อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อทารก และวุฒิภาวะของทารก ดังนั้นทารกที่เกิดในสิ่งแวดล้อมที่มีโอกาสได้สมาคมกับผู้อื่นมากและบ่อยครั้ง ทารกมักมีการพัฒนาทางสังคมมากกว่าทารกที่เกิดในสิ่งแวดล้อมซึ่งไม่มีโอกาสใกล้ชิดกับผู้อื่น

ทารกอายุ 9 - 13 เดือนเริ่มตอบสนองต่อของเล่นก่อนและเพื่อน

ทารกอายุ 14 - 18 เดือนจะชอบเล่นกับเพื่อนมากกว่าของเล่น

ทารกอายุ 2 ปี ชอบการเล่นมากๆ เท่ากับชอบให้เพื่อนนั่งเล่นและอยู่ใกล้ๆ โดยต่างคนต่างเล่นของๆ ตนเอง

วัยนี้มักจดจำและตั้งใจเลียนแบบทุกอย่าง ทั้งที่น่าพึงพอใจ และไม่น่าพึงพอใจจากพ่อแม่ และบุคคลที่แวดล้อมทารก ดังนั้น จึงเป็นระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับสร้างรากฐานของบุคลิกภาพของบุคคล

บทสรุป

1. ทารก (0 - 2 ปี) มีความสำคัญมากที่สุดในการวางรากฐานทางบุคลิกภาพของบุคคล
2. ศีรษะของทารก 2 เดือนจะมีขนาดเป็น $\frac{1}{2}$ ของศีรษะผู้ใหญ่

เกิดขึ้นเมื่อทารกอายุ 6 เดือน แต่ไม่ได้เกิดขึ้นกับทารกทุกคน โดยปกติความวิตกกังวลเกี่ยวกับคนแปลกหน้าปรากฏขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความวิตกกังวลเกี่ยวกับคนแปลกหน้า คือ บริบททางสังคมและคุณลักษณะ (Characteristics) ของคนแปลกหน้า เช่น ทารกอายุ 10 เดือน จะแสดงความวิตกกังวลต่อคนแปลกหน้าน้อยกว่าเมื่ออยู่ที่บ้านของตนเอง หรือเมื่อนั่งอยู่ในตักของแม่ (ซึ่งทารกรู้สึกว่าเป็นปลอดภัย) ส่วนคุณลักษณะของคนแปลกหน้า ทารกจะมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับคนแปลกหน้าที่เป็นเด็กน้อยกว่าเป็นผู้ใหญ่ และมีความกลัวคนแปลกหน้าที่แสดงความมีมิตรภาพเข้าสังคมเก่ง และยิ้ม น้อยกว่าคนแปลกหน้าที่อยู่เฉยและไม่ยิ้ม

2. ความวิตกกังวลเกี่ยวกับการแยกจากกัน (Separation Anxiety) เป็นความกลัวและความเศร้าโศกเกี่ยวกับการจากไปของผู้ที่ดูแลทารก (caregiver) เพราะผู้ที่ดูแลทารกเป็นคนที่ปกป้องทารกจากการพลัดพราก หรือได้รับอันตรายจากบุคคลหรือสิ่งที่จะมาทำร้าย ความวิตกกังวลแบบนี้จะเริ่มเกิดขึ้น เมื่อทารกมีอายุ 8 - 19 เดือน และถึงขีดสูงสุดเมื่อทารกอายุประมาณ 12 ½ - 18 เดือน และหลังจากนี้จะลดความรุนแรงลง ในทางตรงกันข้ามความวิตกกังวลเกี่ยวกับการแยกจากกันจึงทำให้ทารกติดผู้ที่ดูแลทารก (Main, 2000)

11.8 ความอยากรู้อยากเห็น

เกิดขึ้นเมื่อทารกมีความสามารถในการเคลื่อนไหวควบคู่กับความพร้อมทางระบบประสาทจะทำให้อยากรู้อยากเห็นสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ที่เด็กไม่เคยเห็นมาก่อน เด็กจึงแสดงพฤติกรรมด้วยการสำรวจสิ่งต่างๆ โดยพยายามเข้าใกล้ หยิบจับ ค้นหรือแกะเพื่อต้องการรู้ว่าคืออะไร หรือการเกร็งกล้ามเนื้อที่หน้า ปากอ้า น้ำลายหก หน้าผากย่น คอเอียง ตาเอียง ตาลูกจ้อง การชักถาม เป็นต้น

11.9 อารมณ์สนุกสนาน

เกิดขึ้นเมื่อทารกมีสุขภาพดีสมบูรณ์ โดยจะแสดงพฤติกรรม เช่น การยิ้มและหัวเราะเมื่อมีผู้เล่นด้วย หรือดูคนอื่นเล่น บางครั้งก็แสดงพฤติกรรมโดยขาและแขนจะเขยื้อนไปมา หายใจถี่ขึ้นพร้อมกับหัวเราะ ส่งเสียงดังพร้อมกับดิ้นแรงๆ

เมื่ออายุ 18 เดือน ทารกจะยิ้มกับกิจกรรมตนเอง

เมื่ออายุ 2 ปี จะยิ้มกับผู้อื่น

11.5 การยิ้ม (Smiling)

การยิ้มเป็นพฤติกรรมทางอารมณ์ในการสื่อสารที่สำคัญอีกประเภทหนึ่งของทารก การยิ้มมี 2 ประเภท คือ

1. การยิ้มแบบสะท้อน (Reflexive smile) ไม่ใช่เป็นการตอบสนองเมื่อมีสิ่งเร้า มากระตุ้นมักเกิดขึ้นเมื่อทารกมีอายุ 1 เดือนแรก (หลังคลอด) โดยปกติเกิดเมื่อทารกนอนแต่ ไม่ใช่เวลานอนโดยทั่วไปของทารก คล้ายกับคำเล่าลือว่า “แม่ซื้อมาเล่นกับเด็ก” (ดังนั้นการยิ้มแบบนี้ไม่เกิดขึ้นในขณะที่เด็กไม่อยู่หนึ่ง)

2. การยิ้มแบบรับแขก (Social smile) เกิดขึ้นเพื่อเป็นการตอบสนองต่อสิ่งเร้า ภายนอก (เช่นคนแปลกหน้า) ในช่วงตอนต้นของพัฒนาการ ทารกมักจะแสดงการตอบสนองทางใบหน้าของทารกด้วยการยิ้มเมื่ออายุประมาณ 3 เดือน (ชนิกา ตูจินดา : 2526) หรือประมาณ 2 - 3 เดือน (Emde, Gaensbauer, & Harmon, 1976)

11.6 ความโกรธ (Anger)

มักเกิดจากมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาขัดขวางการกระทำหรือทารกไม่ได้รับการสนองตอบความต้องการหรือความปรารถนา ความโกรธจะเริ่มเกิดขึ้นเมื่อทารกอายุ 6 เดือนขึ้นไป เช่น โกรธเมื่อพ่อแม่หรือพี่เลี้ยงบังคับเกี่ยวกับการรับประทานอาหารหรือการฝึกการขับถ่าย เป็นต้น

11.7 ความกลัว (Fear)

เกิดขึ้นไม่บ่อยเท่ากับความโกรธ และเปลี่ยนแปลงไปตามวัยและสิ่งเร้าได้ เด็กแรกเกิดมักจะไม่มี ความกลัวต่อสิ่งใด ความกลัว ส่วนใหญ่จึงเกิดจากการเรียนรู้จากบุคคลอื่นๆ โดยปกติทารกจะกลัวมากต่อสิ่งเร้าต่อไปนี้คือ สัตว์ ห้องมืด ที่สูง คนแปลกหน้า สิ่งของและเสียงดัง ซึ่งเกิดขึ้นในลักษณะฉับพลันและไม่คาดฝัน หรือสิ่งเร้านั้นมีลักษณะแปลกและใหม่ เมื่อเด็กเล็กเกิดความกลัวจะแสดงพฤติกรรมต่างๆ ได้แก่ การถอยหนี ร้องไห้ กลั่นหายใจชั่วคราว

สาเหตุของความกลัวในทารก

ความกลัวของทารกเกิดจากความวิตกกังวล 2 ประเภท ดังนี้

1. ความวิตกกังวลเกี่ยวกับคนแปลกหน้า (Stranger Anxiety) เกิดขึ้นเมื่อทารกแสดงความกลัวและระมัดระวังเกี่ยวกับคนแปลกหน้า ความวิตกกังวลแบบนี้เริ่ม

11.4 ความหมายและประเภทของการร้องไห้ (Crying)

การร้องไห้เป็นกลไกที่สำคัญมากที่สุดของทารกแรกเกิดเพราะเป็นการสื่อสารกับโลกของทารก ความสำคัญของการร้องไห้ครั้งแรกเป็นการบอกแม่และกุมารแพทย์ว่าปอดของทารกมีอากาศเข้าไปในปอดแล้ว และการร้องไห้เป็นวิธีผ่อนคลายความเครียดตามธรรมชาติของทารก ทำให้ทารกได้รับการทะนุถนอม ความเอาใจใส่ และเกิดความสุข เมื่อโตขึ้นทารกก็เกิดการเรียนรู้ว่าการร้องไห้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ทารกสบายขึ้น (เช่น ทารกหิวหรือไม่สบาย หรือตัวเปียอนบัสสาวะทำให้ไม่สบายตัว เมื่อร้องไห้จะมีแม่หรือพี่เลี้ยงมาดูแลและช่วยเหลือทารก) ดังนั้นทารกจึงมักใช้การร้องไห้ให้เป็นประโยชน์เรื่อยมา

Santrock (2003 : 221) แบ่งประเภทของการร้องไห้ออกเป็น 3 ประเภท คือ

- การร้องไห้แบบธรรมดา (Basic Cry)
- การร้องไห้ด้วยความโกรธ (anger Cry)
- การร้องไห้ด้วยความเจ็บปวด (Pain Cry)

การร้องไห้แบบธรรมดา เป็นแบบแผนของจังหวะซึ่งโดยปกติประกอบด้วย การร้องไห้และตามด้วยความเงียบสั้นๆ และหายใจเข้า - ออกสั้นๆ การร้องไห้แบบธรรมดาเกิดขึ้นบ่อยกว่าการร้องไห้แบบอื่นๆ

การร้องไห้ด้วยความโกรธ เป็นการแปรผันมาจากการร้องไห้แบบธรรมดา แต่มีอากาศที่ถูกบีบออกมามากกว่าโดยผ่านเส้นเสียงทำให้เสียงร้องสั้นเครือ

การร้องไห้ด้วยความเจ็บปวด เป็นการร้องเสียงดังที่เกิดอย่างกะทันหัน และร้องเป็นเวลายาวนาน

Bell & Ainsworth (1972) ศึกษาพบว่า แม่ที่ตอบสนองอย่างรวดเร็วต่อทารกอายุ 3 เดือน ที่ร้องไห้จะทำให้ทารกคนนี้เมื่อมีอายุ 1 ปีจะมีการร้องไห้น้อยลง ซึ่งตรงกันข้ามกับการศึกษาของ Jacob Gerwitz (1977) นักพฤติกรรมนิยมศึกษาพบว่า การตอบสนองต่อการร้องไห้อย่างรวดเร็ว และโดยการปลอบโยนของผู้ดูแลทารกจะทำให้การร้องไห้เพิ่มขึ้นในเวลาต่อมา

นอกจากนี้ Lewis & Ramsay (1999) นักจิตวิทยาพัฒนาการศึกษพบว่า การร้องไห้จะลดน้อยลงภายในเวลา 1 ปี และแนะนำพ่อแม่ว่าควรปลอบโยนทารกที่ร้องไห้มากกว่าจะไม่ตอบสนองใดๆ เพราะทารกน่าจะพัฒนาความรู้สึกไว้วางใจ และการผูกพันใกล้ชิดกับผู้ดูแลทารกในปีแรกของชีวิต

11.3 ตารางพัฒนาการเกี่ยวกับอารมณ์ของอิซาร์ด

เนื่องจากความต้องการทราบว่าทารกแสดงอารมณ์พิเศษอย่างแท้จริง Carroll Izard (1982 อ้างจาก Santrock, 2003 : 221) จึงพัฒนาระบบขึ้นมาเรียกว่า **“MAX” (Maximally Discriminative Facial Movement Coding System)** เป็นระบบของอิซาร์ดเกี่ยวกับการเข้ารหัสการแสดงสีหน้าของทารกที่มีความสัมพันธ์กับอารมณ์ การใช้ MAX ผู้เข้ารหัสจะมองดูการเคลื่อนไหวซ้ำๆ ของทารก และใช้วิดีโอบันทึกปฏิบัติการโต้ตอบของทารกต่อสิ่งเร้า เช่น ส่งของเล่นที่ทารกชอบให้และดึงกลับ แยกทารกออกจากแม่และส่งกลับมาให้แม่อุ้ม ให้คนแปลกหน้าผลักศีรษะทารก เอานาฬิกาปลุกไปใกล้ๆ หูทารก ทำเสียงลูกโป่งแตกต่อหน้าทารก ให้การบุหนาทารกดม ให้ทารกชิมน้ำมะนาวและน้ำส้ม เป็นต้น ผลจากการวิจัยของอิซาร์ดสามารถนำมาแบ่งแยกแสดงตารางพัฒนาการเกี่ยวกับอารมณ์ของทารกได้ดังนี้

การแสดงออกทางสีหน้าของทารกเกี่ยวกับพัฒนาการทางอารมณ์	เวลาที่ปรากฏ (โดยประมาณ)
ความสนใจ การยิ้มของทารกแรกเกิด (ชนิดยิ้มน้อยๆ ซึ่งปรากฏตามธรรมชาติ โดยไม่ปรากฏเหตุผล) การตอบสนองที่ทำให้สะดุ้งตกใจ ความเศร้าโศก ความรังเกียจ	ตั้งแต่แรกเกิด
ยิ้มแบบรับแขก (Social smile)	3 สัปดาห์ถึง 3 เดือน
โกรธ ประหลาดใจ เศร้า	3 - 4 เดือน
กลัว	5 - 7 เดือน
อับอาย/ ซ้ำอาย	6 - 8 เดือน
ดูถูกเหยียดหยาม รู้สึกผิด	2 ปี

ตารางที่ 4.7 แสดงระบบการแบ่งแยกพัฒนาการทางอารมณ์ของอิซาร์ดในวัยทารก

(อ้างมาจาก Santrock, 2003 : 221)

นอกจากนี้ทารกมีความตกใจสุดขีดตอนแรกเกิด (Birth Trauma) เนื่องจากขณะอยู่ในครรภ์แม่ ทารกรู้สึกอบอุ่นปลอดภัย มีอุณหภูมิที่พอเหมาะได้รับอาหารและออกซิเจนจากแม่ตลอดเวลา และจู่ๆ ก็ถูกบีบรัดผลึกใสให้ต้องออกมาและไม่สบายเนื้อสบายตัวน้ำหนักประชากร เช่น ร้อน - หนาวเกินไป อวัยวะต้องทำงานเอง ต้องหัดดูดและกลืนน้ำนมหรือน้ำเอง การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เกิดขึ้นกะทันหัน และทำให้ทารกเกิดความเครียด ทารกจึงแสดงการร้องไห้ออกมา

11.2 ผลกระทบของอารมณ์ต่อความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับทารก

Maccoby (1992) เชื่อว่าอารมณ์เป็นภาษาที่หนึ่งซึ่งสื่อสารระหว่างพ่อแม่กับทารกก่อนที่ทารกจะพูดได้ โดยทารกแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบโดยใช้การแสดงสีหน้าและจังหวะของเสียงกับพ่อแม่ ในทางกลับกันพ่อแม่ "อ่าน (read)" สิ่งที่ทารกพยายามสื่อสาร และตอบสนองอารมณ์เศร้าโศกหรือความสุขของทารกได้อย่างเหมาะสม โดยพ่อแม่ตอบสนองด้วยความรู้สึกไวเพื่อช่วยเหลือทารกให้มีการเจริญเติบโตทางอารมณ์ตามแนวทางของอารมณ์เศร้าโศก หรือความสุข

ลักษณะเริ่มแรกที่ทารกติดพ่อแม่ (Attachment) อยู่บนพื้นฐานการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันที่เชื่อมโยงกับอารมณ์ เช่นทารกร้องไห้ พ่อหรือแม่จะเข้าไปโอบกอดและปลอบประโลมเมื่อทารกมีอายุประมาณ 1 ปี การแสดงสีหน้าของแม่ (ยิ้ม หรือหวาดกลัว) มีอิทธิพลต่อทารกซึ่งจะสำรวจสิ่งแวดล้อมที่ไม่คุ้นเคย และเมื่อเด็กได้ยินเสียงพ่อแม่ทะเลาะวิวาทกันบ่อยครั้งจะแสดงปฏิกิริยาเศร้าโศกและหยุดเล่น (Cummings, 1987) ยกเว้นครอบครัวที่ทำหน้าที่อย่างดีบ่อยครั้งประกอบด้วยความตกลงขบขันในการปฏิสัมพันธ์กัน บางครั้งทำให้ทุกคนหัวเราะกันและพัฒนาสถานภาพด้านอารมณ์ที่มีสุขเพื่อปฏิเสธความขัดแย้ง และเมื่ออารมณ์ดีทารกจะได้รับการชกจูง และมีท่าทางว่าจะทำตามทิศทางของพ่อแม่มากกว่า

ความสามารถในการสื่อสารอารมณ์ระหว่างทารกกับผู้ใหญ่ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ที่มีความร่วมมือกันระหว่างทารกกับผู้ใหญ่ เริ่มตั้งแต่ทารกอายุประมาณ 3 เดือน การปฏิสัมพันธ์กันแบบเผชิญหน้า (face - to - face interactions) กับการสื่อสาร 2 ทางของผู้ใหญ่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน และจะดำเนินต่อไปด้วยดี

11. พัฒนาการทางด้านอารมณ์ของทารก (อายุ 0 - 2 ปี)

ทารกเป็นสิ่งที่ชีวิตที่มีอารมณ์ และแสดงอารมณ์แปรผันตามภาวะทางจิตใจของทารก พ่อแม่หรือผู้ที่ดูแลทารกจึงต้องใช้การสังเกต และมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องอารมณ์ เพื่อจะได้เข้าใจอารมณ์ของทารกในแต่ละสถานการณ์ได้อย่างถูกต้อง และจะได้ปรับตัวเข้ากับทารกได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เข้าใจอารมณ์ของทารกได้ลึกซึ้งจึงขออธิบายแยกเป็นหัวข้อดังนี้

11.1 ความหมายขององค์ประกอบของอารมณ์

อารมณ์ (Emotional) คือความรู้สึกที่รุนแรง เป็นพฤติกรรมภายใน ที่เรารับรู้ได้ว่าบุคคลเกิดอารมณ์โดยสังเกตจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (เช่น การเต้นของหัวใจที่เร็วขึ้น เหงื่อเต็มฝ่ามือ ท้องปั่นป่วน ตัวสั่น) และการเปลี่ยนแปลงทางใบหน้า (เช่น หน้าแดง ตาเบิกโพลง ยิ้มเห็นฟัน 32 ซี่) ตลอดจนการเกิดอารมณ์ประเภทใดขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความรู้สึกส่วนบุคคล การรับรู้และความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์นั้น ๆ เช่น มหาอุทกภัยในกรุงเทพมหานคร ระหว่างเดือนตุลาคม - พฤศจิกายน พ.ศ. 2554 เด็กจะดีใจและออกมาว่ายน้ำที่ท่วมบริเวณท้องถนนในหมู่บ้าน แต่ผู้ใหญ่บางคนกลับร้องไห้ ตกใจหรือช็อคต้องส่งโรงพยาบาลเพราะน้ำท่วมถึงหลังคาบ้านชั้นเดียว เป็นต้น ทั้งนี้เพราะเด็กและผู้ใหญ่แปลความหมายสถานการณ์แตกต่างกัน แต่เนื่องจากเด็กยังมีความรู้เพียงสา เราจึงสามารถเข้าใจอารมณ์ของเด็กได้ง่ายกว่าอารมณ์ของผู้ใหญ่

ดังนั้นนักจิตวิทยาจึงสรุปว่าอารมณ์เป็นความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประเภท คือ การกระตุ้นทางสรีระ (เช่นการเต้นเร็วของหัวใจ) ประสบการณ์ในระดับจิตสำนึก (เช่นความคิดในเรื่องตกลูมรักใครคนหนึ่ง) และการแสดงออกทางพฤติกรรม (เช่น การยิ้ม หรือหน้าตาบูดบึ้ง) (Cacioppo & Gardner, 1999 ; Izard, 2000)

เมื่อแรกเกิด อารมณ์ของทารกมีลักษณะที่แบ่งแยกประเภทของอารมณ์ไม่ได้ แต่ต่อมานักจิตวิทยาได้ศึกษาพบว่าทารกแรกเกิดมีอารมณ์เดียวคือความตื่นเต้น และหลังจากนั้นทารกจะมีอารมณ์สบายและไม่สบายเกิดขึ้น โดยเปลี่ยนแปลงตามเจตคติของแม่ต่อทารก เช่นแม่ที่ยอมรับและทะนุถนอมทารก ก็จะทำให้ทารกมีอารมณ์แจ่มใส สบายใจ ถ้าแม่ไม่โอ้อกอดหรือทิ้งขว้างทารกให้อยู่ตามมีตามเกิด (“อยากร้องก็ร้องไป น่ารำคาญ”) ทารกอาจจะมี ความไม่สบายใจ ซึ่งผลสรุปจากการศึกษาของหลายท่านมีความคิดเห็นตรงกันว่า ความอบอุ่นที่ทารกได้รับจากแม่เป็นรากฐานในการพัฒนาอารมณ์ที่สมบูรณ์ในระยะต่อไปในชีวิตของบุคคลนั้น

ตารางที่ 4.6 แสดงระยะเวลาในการฉีดวัคซีนให้แก่ทารก/ เด็ก

อายุ	การให้วัคซีนป้องกันโรค
แรกเกิด	ฉีดวัคซีน บีซีจี ป้องกันวัณโรค ฉีดวัคซีนตับอักเสบบี ครั้งที่ 1
1 เดือน	ฉีดวัคซีนตับอักเสบบี ครั้งที่ 2
2 เดือน	ฉีดวัคซีนคอตีบ ไอกรน บาดทะยัก ครั้งที่ 1 ฉีดวัคซีนเยื่อหุ้มสมองอักเสบบี ครั้งที่ 1 หยอดวัคซีนโปลิโอ ครั้งที่ 1
4 เดือน	ฉีดวัคซีนคอตีบ ไอกรน บาดทะยัก ครั้งที่ 2 ฉีดวัคซีนเยื่อหุ้มสมองอักเสบบี ครั้งที่ 2 หยอดวัคซีนโปลิโอ ครั้งที่ 2
5 เดือน	ฉีดวัคซีนคอตีบ ไอกรน บาดทะยัก ครั้งที่ 1 ฉีดวัคซีนเยื่อหุ้มสมองอักเสบบี ครั้งที่ 3 ฉีดวัคซีนตับอักเสบบี ครั้งที่ 3 หยอดวัคซีนโปลิโอ ครั้งที่ 3
9 เดือน	ฉีดวัคซีนหัด คางทูม หัดเยอรมัน ครั้งที่ 1
1 ปี 3 เดือน	ฉีดวัคซีนไข้มองอักเสบบี ครั้งที่ 1 ฉีดวัคซีนไข้มองอักเสบบี ครั้งที่ 2 (ห่างจากครั้งแรก 1 - 2 สัปดาห์)
1 ปี 6 เดือน	ฉีดวัคซีนคอตีบ ไอกรน บาดทะยัก ครั้งที่ 4 หยอดวัคซีนโปลิโอ ครั้งที่ 4 ฉีดวัคซีนตับอักเสบบี เอ 2 ครั้ง ห่างกัน 6 เดือน ฉีดวัคซีนสุกใส
2 ปี 3 เดือน	ฉีดวัคซีนไข้มองอักเสบบี ครั้งที่ 3
4 ปี	ฉีดวัคซีนคอตีบ ไอกรน บาดทะยัก ครั้งที่ 5 หยอดวัคซีนโปลิโอ ครั้งที่ 5
5 ปี	ฉีดวัคซีน หัด คางทูม หัดเยอรมัน ครั้งที่ 2
6 ปี	วัคซีนไทฟอยด์ ในรายที่กลืน capsule ได้

ทารกอายุประมาณ 1 ปี ทารกจะนอนหลับได้นานโดยที่ไม่ปัสสาวะรดที่นอน การฝึกหัดการขับถ่าย คือการฝึกให้ทารกรู้จักขับถ่ายปัสสาวะ - อุจจาระให้เป็นเวลาและนั่งกระโถน ควรเริ่มต้นการฝึกเมื่ออายุประมาณ 1 - 2 ปี

ศาสตราจารย์ แพทย์หญิงชนิกา ตู้จินดา (2537 : 206) ได้เสนอแนะในการฝึกขับถ่ายของทารกว่า ทารกสามารถเริ่มฝึกการอึโดยนั่งกระโถน เมื่ออายุขวบครึ่ง และใช้เทคนิคอื่นๆ มาประกอบดังนี้

การหัดนั่งกระโถนต้องหัดเมื่อถึงเวลา คือ เด็กเต็มใจจึงจะสำเร็จ ไม่มีความจำเป็นต้องเร่งร้อนอะไร การฝึกนั่งกระโถนสำหรับการอึ และการฉี่นั้น มีหลักดังนี้

- อย่าบังคับ อย่าพยายามเอาชนะ ต้องรอให้เด็กพร้อม
- อย่าเขินดี ต่ำว่า ประชดประชันถ้าเด็กทำไม่ได้
- เด็กบางคนอาจจะนานถึง 2 ปี จึงจะควบคุมการอึและการฉี่ได้
- เด็กทุกคน ในที่สุดจะต้องรู้จักการนั่งกระโถนและรวมทั้งการใช้ส้วมด้วยอย่างแน่นอน
- ถ้าเด็กร้อง กลัว งดไว้ก่อนสัก 2 - 3 อาทิตย์จึงพยายามใหม่
- อย่าเอาจริงเอาจัง กับการนั่งกระโถนในเด็กที่ยังเล็กเกินไปและไม่พร้อม

10. สุขภาพ

สุขภาพของทารกในปัจจุบันมีโอกาสรอดชีวิตมากกว่าตายทันทีหลังคลอด เพราะวิทยาการทางการแพทย์มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการจัดบันทึกประวัติทางการแพทย์ของเด็กแต่ละคนทำให้ทราบว่าพัฒนาการของเด็กแต่ละคนปกติ หรือมีแนวโน้มที่จะเป็นปัญหาทำให้สามารถรีบแก้ไขได้ทันท่วงที นอกจากนี้จากความเชื่อว่า “กันดีกว่าแก้” แต่ละโรงพยาบาลจึงมี “สมุดบันทึกการเจริญเติบโตและการให้วัคซีน” ทำให้พ่อแม่ร่วมมือกับแพทย์ในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ทารกในระยะยาว เช่น ตัวอย่างตาราง “การสร้างภูมิคุ้มกันโรค” ของโรงพยาบาลพญาไท 2 ดังนี้

อายุ	อาหาร
5 เดือน	- นมมารดาตามต้องการ - ข้าวบดละเอียด ไข่แดงสุกสลับเนื้อ เนื้อปลาบดใส่น้ำแกงจืดและ ใบผักเขียวต้มเปื่อย ให้กิน 1 มื้อ ตามด้วยนม
6เดือน	- นมมารดา - อาหารหลัก 1 มื้อ (ใช้อาหารเหมือนตอนอายุ 5 เดือน) - หย่านมมารดาได้ 1 มื้อ

8. การนอนหลับ

ในระยะ 2 - 3 วันแรกที่ทารกคลอดใหม่ๆ จะใช้เวลานอนหลับ 80% และตื่น 20% นั่นคือทารกต้องการนอนหลับมาก แต่ในเวลาต่อมาการนอนของทารกจะแตกต่างกัน บางคนกินอิ่มนอนหลับ แต่บางคนไม่กินร้องไห้แง หลับยาก ทั้งนี้อาจจะเกิดจากวิธีการฝึกของแม่ในการให้ลูกนอนหลับแตกต่างกัน แม่บางคนอุ้มลูกและโยกไปมาลูกก็หลับคามือแม่ แต่วางลงลูกก็ผวาร้องแม่อีกอีก ส่วนแม่บางคนก็ร้องเพลงกล่อมและไกวเปลจนลูกหลับ หรือเกิดจากทารกแน่นท้องจึงนอนไม่หลับโดยทั่วไปทารกจะเริ่มฝึกให้นอนได้ประมาณอายุ 2 เดือนขึ้นไป เมื่อทารกอายุ 3 เดือน จะมีระบบการนอนหลับเป็นเวลาเหมือนผู้ใหญ่มากขึ้น

จำนวนเวลาการนอนของทารกแต่ละคนแตกต่างกัน (เช่นทารกนอนยาวกลางคืน 8 ชั่วโมง ส่วนกลางวันหลับบ้างเล็กน้อย) เราจะสังเกตว่าการนอนของทารกพอเพียงหรือไม่ จากการสังเกตพฤติกรรมว่าทารกยิ้มแย้ม น้ำหนักและส่วนสูงใกล้เคียงเกณฑ์มาตรฐานก็ถือว่าใช้ได้ เพราะเด็กแต่ละคนมีแบบแผนการนอนไม่เท่ากัน เนื่องจากเด็กมีกิจกรรมทำในเวลากลางวันมากจึงหลับยาวในเวลากลางคืน แต่บางคนนอนกลางวัน 4 - 5 ครั้ง กลางคืนก็หลับแต่จะต้องกินนมช่วงกลางคืนอีกครั้ง เป็นต้น

การศึกษาเรื่องหนึ่งเมื่อเร็วๆ นี้ พบว่า ทารกบางคนตายเนื่องมาจากการนอนเตียงเดียวกับพ่อหรือแม่ และพ่อหรือแม่นอนกลิ้งไปทับลูกตายโดยไม่รู้ตัว (Kemp & others, 2000)

9. การฝึกขับถ่าย

ระยะต้นๆ ของชีวิต ทารกจะขับถ่ายปัสสาวะและอุจจาระเป็นไปโดยอัตโนมัติ ทารกอายุประมาณ 2 เดือน ถ่ายอุจจาระวันละ 1 - 2 ครั้ง ถือว่าปกติ โดยควรสังเกตพฤติกรรมของทารกร่วมด้วยว่าทารกมีความสุขสบาย กินได้ นอนหลับ และน้ำหนักขึ้น

ปัญญาดำกว่าเด็กปกติ (เช่น เด็กเอริโอเปีย) ซึ่งการขาดสารอาหารที่จำเป็น (หรือโปรตีน แม้จะได้รับประทานอาหารแบ่งและน้ำตาลอย่างเพียงพอ) ก็จะมีผลร้ายต่อพัฒนาการทางร่างกายของเด็กในระยะสั้นหรือยาว นอกจากนี้สาเหตุหลักของการเป็นโรค Marasmus และ Kwashiorkor อาจจะทำให้เกิดการหย่านมเร็วเกินไปทำให้เด็กขาดอาหารที่เพียงพอ หรือสูตรของน้ำนมวัว - นำนมที่ทำจากมันสำปะหลัง หรือข้าว ซึ่งไม่เหมาะสมและไม่ถูกสุขอนามัย

ในหลายประเทศที่กำลังพัฒนา แม่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างน้อยประมาณ 2 ปี แต่ในบางประเทศ (โดยเฉพาะแม่ที่ทำงานนอกบ้าน) จะงดการให้ลูกดื่มนมแม่เร็วและทดแทนด้วยการให้ลูกดื่มนมจากขวด Grant (1997 อ้างจาก Santrock, 2003 : 166) ทำการวิจัยเปรียบเทียบทารกที่ได้รับการเลี้ยงดูด้วยนมแม่กับนมจากขวด ในประเทศแอฟริกา เติ การนำ และซีลี ผลปรากฏว่าอัตราการตายของทารกที่ได้รับการเลี้ยงดูด้วยนมจากขวด เกิดขึ้นเป็น 5 เท่าของทารกที่ได้รับการเลี้ยงดูด้วยนมแม่

ดังนั้นวงการแพทย์จึงพยายามค้นหาวิธีเพื่อการเลี้ยงดูทารกให้มีชีวิตที่ยืนยาวโดยการเพิ่มอาหารเสริมอีกด้านหนึ่ง ดังนี้

ตารางที่ 4.5 แสดงอาหารเสริมที่มีประโยชน์ต่อทารก (อายุ 0 - 1 ปี)

โดย ศ.พญ. ชนิการ ตูจินดา (2537 : 87)

อายุ	อาหาร
แรกเกิด ต่ำกว่า 3 เดือน 3 เดือน	- นมมารดาตามต้องการ - นมมารดา - กลัวย่น้ำว่าสุกครูด 1 มื้อ - ตามหลังนมจนอิ่ม
4 เดือน	- นมมารดาตามต้องการ - กลัวย่น้ำว่าครูด ข้าวครูด ผสมไข่แดงสุกน้ำแกงจืด 1 มื้อ แล้วตามด้วยนม อาจใช้ถั่วเขียวสุกแทนไข่แดง

7. โภชนาการ (Nutrition)

ทารกตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 1 ปี ควรมีน้ำหนักเพิ่มขึ้นเป็น 3 เท่าของแรกเกิด และมี ส่วนสูงประมาณ 50 เซนติเมตร แต่พบว่าทารกมีน้ำหนักและส่วนสูงแตกต่างกันอาจจะ เนื่องมาจากการกินอาหาร องค์ประกอบของร่างกาย อัตราการเจริญเติบโต และแบบแผนของ กิจกรรมของเด็กแต่ละบุคคล นักโภชนาการจึงแนะนำว่า ทารกควรบริโภคแคลอรีประมาณวัน ละ 50 กิโลแคลอรีต่อวัน เพื่อเพิ่มน้ำหนัก 1 ปอนด์ (Santrock, 2003 : 164 - 165)

นอกจากนี้ John Watson (1928) การให้อาหารแก่ทารกควรมีตารางเวลาเพื่อฝึก ระเบียบการกินให้ทารก โดยเริ่มประมาณอายุ 8 เดือน แต่การให้นมลูกของแม่แต่ละคนเป็น ศิลปะอย่างหนึ่ง คือแม่ต้องรู้สึกไว (Sensitive) และสังเกตว่าลูกได้น้ำนมเพียงพอ โดยพิสูจน์ จากน้ำหนักของลูกที่เพิ่มขึ้นประมาณเดือนละ 1 กิโลกรัมอย่างน้อย 3 เดือนแรกของชีวิต (ชนิก กา ตูจินดา, 2537 : 21) ตลอดจนน้ำนมแม่จะมีประโยชน์เมื่อแม่รับประทานอาหารครบทุกหมู่ โดยแม่ไม่ดื่มน้ำชาหรือกาแฟ ไม่กินของหมักดอง หรือของรสเผ็ดจัด แต่ควรทานอาหารที่มี คาร์โบไฮเดรต โปรตีน ไขมัน ผักและผลไม้ เป็นต้น

ทารกที่มีโภชนาการไม่ดี มี 2 ประเภท คือ

1. Marasmus
2. Kwashiorkor

Marasmus คือโรคที่เนื้อเยื่อทางร่างกาย ถูกทำลาย เกิดขึ้นเมื่อทารกอายุประมาณ 0 - 1 ปี เกิดจากการขาดโปรตีนและแคลอรี อย่างรุนแรง ทารกจะกลายเป็นมีน้ำหนักตัวต่ำกว่าเกณฑ์และมีกล้ามเนื้อของร่างกายฝ่อลีบ หรือหดตัว

Kwashiorkor คือโรคขาดโปรตีนอย่าง รุนแรง (ดังภาพ) พบในเด็กอายุประมาณ 1 - 3 ปี เด็กจะมีอาการหน้า และขาของเด็กบวมด้วยน้ำ ผมร่วง พุงโร (บวมด้วยน้ำ) อาจจะมีระดับสติ

ดังนั้นในระยะ 2 ปีแรกของชีวิตทารกสะท้อนให้เห็นการปรับปรุงทักษะการเคลื่อนไหว ได้ดีมากขึ้น จึงนับว่าเป็นระยะที่สำคัญที่สุดในชีวิตของบุคคล เพราะถ้าทารกไม่สามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและการดำรงชีวิตใหม่ได้ ทารกอาจถึงแก่ความตายในช่วงนี้ได้ นักจิตวิทยาพัฒนาการได้ศึกษาพบว่า ทารกจะปรับตัวได้มากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบด้านอื่นๆ เช่น น้ำนมแม่ การนอนหลับ การฝึกขับถ่าย สุขภาพ ความสามารถในการสัมผัสและการรับรู้ (เช่น การเห็น การได้ยิน และการสัมผัสแบบอื่นๆ)

6. น้ำนมแม่

การให้ทารกดูดน้ำนมแม่ให้เร็วที่สุดจะทำให้ทารกได้รับหัวน้ำนม (Colostrum) (หรือเรียกว่านมน้ำเหลือง) เป็นแหล่งอาหารที่มีโปรตีนสูง มีคาร์โบไฮเดรต และไขมันต่ำ และมี "สารภูมิคุ้มกัน" ที่ช่วยปกป้องทารกจากภาวะเจ็บป่วยได้ นอกจากนี้เด็กที่กินน้ำนมแม่จะมีพัฒนาการทางสมองและอารมณ์ที่ดีกว่าเด็กที่ดื่มนมผสมจากขวด เนื่องจากขณะลูกดูดนมแม่จะทำให้ระดับฮอร์โมนออกซิโทซินของแม่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นฮอร์โมนที่ส่งผลดีต่อแม่และลูก คือทำให้แม่จิตใจอ่อนโยน และส่งผลให้ลูกอารมณ์ดีหรือรู้สึกโล่งใจได้ ตลอดจนขณะที่ลูกดูดนมแม่ ประสาทสัมผัสทุกส่วนของลูกก็จะถูกกระตุ้นให้เกิดการ

ทำงานที่สำคัญลดโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดมะเร็งเต้านมของแม่

แต่จากข้อมูลของสำนักงานสำรวจสุขภาพประชาชนไทย (สสท.) พบจากการสำรวจสภาวะสุขภาพประชากรไทย ครั้งที่ 4 พ.ศ. 2551 - 2552 (อ้างจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, 2554 : 7) พบว่า มีเด็กไทยเพียงร้อยละ 6.1 ที่ได้รับนมแม่อย่างเดียวยังน้อย 6 เดือน ร้อยละ 31.1 ที่ได้รับนมแม่อย่างเดียวยังน้อย 3 เดือน ส่วนเด็กไทยที่มีโอกาสกินนมแม่ตั้งแต่แรกคลอดจนถึง 1 ปี 11 เดือน มีเพียงร้อยละ 23.6 เท่านั้น จึงทำให้กระทรวงสาธารณสุขไทยพยายามรณรงค์ให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ทารก 12 เดือน	ยึดตัวเองและยืนเกาะขอบโต๊ะได้ ต้องการเพื่อนเล่น เข้าใจคำพูดง่ายๆ ("ไม่กิน")
ทารก 13 เดือน	หัดปีนขึ้นบันได
ทารก 14 เดือน	ยืนได้เอง เรียกชื่อสิ่งของที่คุ้นเคยได้ 4 - 5 ชื่อ ชี้มือเมื่อ อยากได้สิ่งนั้น เมื่อปวดปัสสาวะจะบอกได้
ทารก 15 เดือน	เดินได้ด้วยตนเอง ช่วงแรกๆ อาจจะมีการหกล้มบ้าง เมื่ออายุ 18 เดือนจึงเดินได้คล่องแคล่ว
ทารก 1 ขวบ 6 เดือน	เริ่มหัดวิ่ง ขึ้น - ลงบันไดได้ พุดได้ประมาณ 10 คำ และพุด เป็นพยางค์
ทารก 2 ปี	วิ่งได้คล่องแคล่ว พุดเป็นประโยคได้ ป้อนอาหารให้ตนเองได้ ควบคุมการขับถ่ายได้

5.3 ทักษะเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวแบบประสานร่วมกันได้ดี (Fine Motor Skills)
หมายถึง การเคลื่อนไหวที่ปรับเปลี่ยนได้อย่างคล่องแคล่ว เนื่องจากตั้งแต่แรกเกิดการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับแขน มือและนิ้วต่างๆ จะเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก แต่ในเวลาต่อมาจากวุฒิภาวะประกอบการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม (โดยมีเป้าหมาย) ทำให้ทารกฝึกหัดจนเกิดความสอดคล้องกันหรือประสานกันได้อย่างชำนาญ ตัวอย่างเช่น

- ทารก อายุ 2 ½ เดือน จ้องมองวัตถุชิ้นหนึ่งไปสู่การจ้องมองวัตถุอื่น
- ทารก อายุ 4 เดือน หยิบของเข้าปาก
- ทารก อายุ 5 เดือน มือ 2 ข้างสลับส่งวัตถุไปมาได้
- ทารก อายุ 7 ½ เดือน - 8 ½ เดือน ใช้หัวแม่มือและนิ้วจับวัตถุได้
- ทารก อายุ 10 เดือน ใช้ช้อนเคาะแก้วได้
- ทารก อายุ 11 - 12 เดือน ใส่วัตถุมากกว่า 3 ชิ้นลงกล่องได้
- ทารก อายุ 12 - 18 เดือน จับดินสอขีดเครื่องหมายบนกระดาษได้ วางบล็อกไม้ 2 ก้อน
ซ้อนบล็อกไม้ที่วางฐานไว้ 2 ก้อน (โดยการเลียนแบบ) ได้
- ทารก อายุ 18 - 24 เดือน เขียนเส้นโค้งบนกระดาษเปล่าได้ ปิดลูกบิดประตูด้วยมือ 2
ข้างได้

เมื่อทารกแรกเกิดจนถึงอายุประมาณ 24 เดือนจะสามารถเคลื่อนไหวและอวัยวะต่างๆ
เริ่มทำงานเต็มที่ดังนี้

ทารกแรกเกิด (0 เดือน) นอนคว่ำตัวคล้าย
อยู่ในท้องแม่ ร้องให้ได้ ดูคนนมได้ เคลื่อนไหวแขน - ขา
อย่างไม่มีจุดมุ่งหมาย และการหายใจเริ่มปกติเมื่ออายุ
2 สัปดาห์

ทารก 1 เดือน ยกคางขึ้นจากเบาได้
ปรับสายตาจ้องมองวัตถุและแสงไฟ เคลื่อนไหว

อวัยวะต่างๆ อย่างมีจุดมุ่งหมาย

ทารก 2 เดือน

ยันตัวยกอกได้ แสดงอาการให้รู้ว่าได้ยินเสียงเรียกหรือ
เสียงกล่อมของผู้ใหญ่ จำหน้าแม่ได้ รู้จักยิ้มเล่น พลิกตัว
จากนอนตะแคงไปนอนหงายได้

ทารก 3 เดือน

ยันมือจะจับของ (หรือโมบายที่แขวนเหนือที่นอน) แต่พลาด
ชอบฟังเพลง และเริ่มติดแม่

ทารก 4 เดือน

นั่งโดยมีคนจับได้ พยายามเอามือเข้าปาก หัวเราะเสียงดัง

ทารก 5 เดือน

นั่งในคอก และจับของเล่นได้ หันศีรษะไปมาได้โดยอิสระ

ทารก 6 เดือน

นั่งเก้าอี้สำหรับเด็ก จับและแกว่งของเล่นได้ กลืนอาหารชิ้น
ได้ ชอบส่องกระจก จำหน้าสมาชิกในครอบครัวได้ ทำเสียง
ได้หลายชนิด เสียงดังขึ้น

ทารก 7 เดือน

นั่งได้เองตามลำพัง

ทารก 8 เดือน

ยืนโดยมีผู้อื่นช่วยเหลือ (หรือเรียกว่า "ยืนตั้งไข่" ได้)
เริ่มหัดคลาน ต้องการความสนใจ ดึงผม ที่งู้อัด ชอบเล่น
นิ้วเท้า

ทารก 9 เดือน

ยืนเกาะขอบโต๊ะได้ช่วงเวลาสั้นๆ

ทารก 10 เดือน

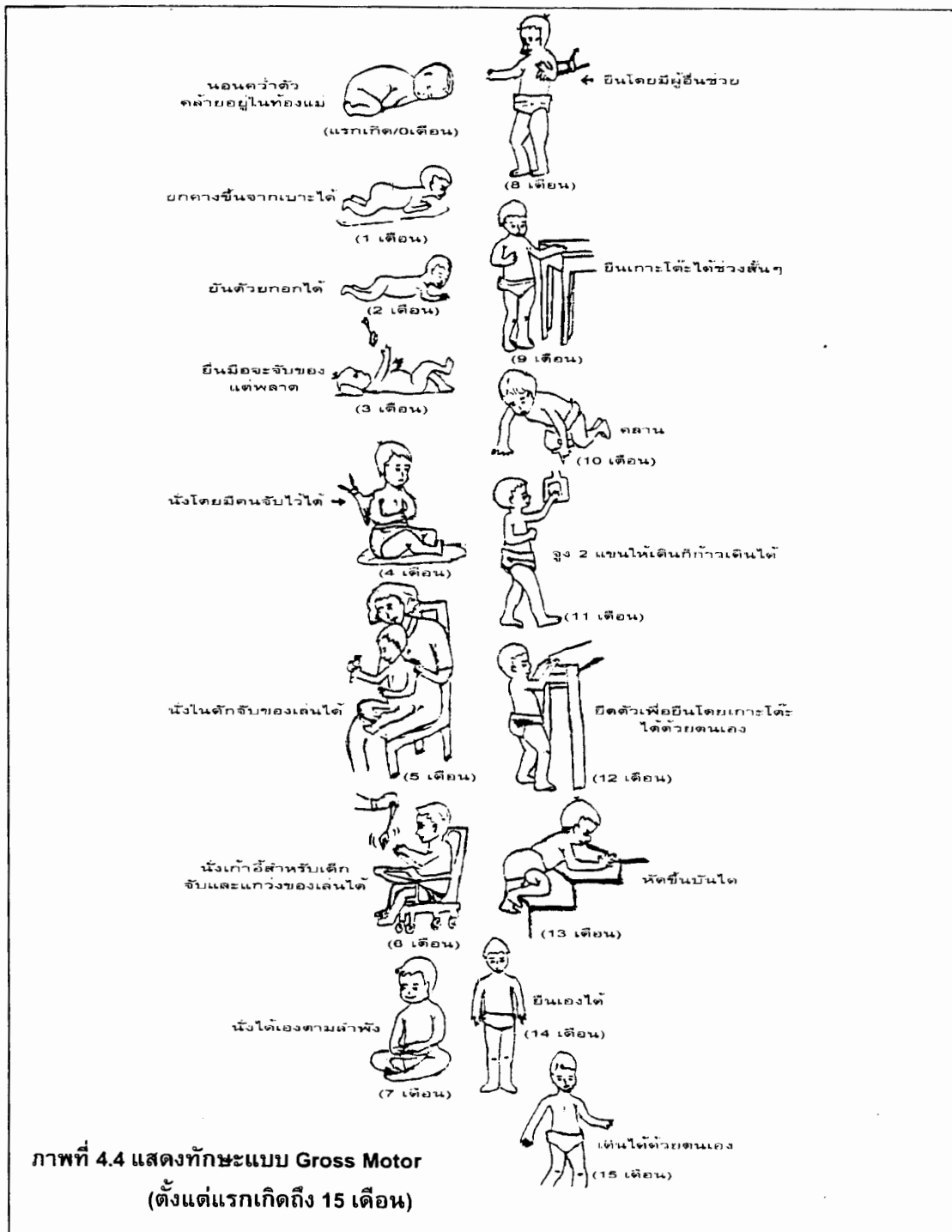
คลานได้คล่องแคล่ว เลียนคำพูดง่ายๆ ได้เป็นคำๆ

โบกไม้โบกมือได้

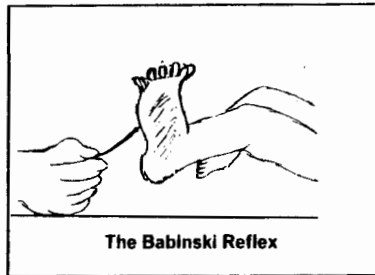
ทารก 11 เดือน

จูงแขนให้เดินก้าวตามได้

5.2 Gross Motor Skills หมายถึงทักษะเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของกล้ามเนื้อใหญ่ เช่น การเดิน (Santrock 2003 : 173)

ตารางที่ 4.3 แสดงปฏิกิริยาสะท้อนของทารกแรกเกิด (Some Newborn Reflexes)

ปฏิกิริยาสะท้อน	สิ่งกระตุ้น	การตอบสนองของทารก	แบบแผนของพัฒนาการ
การดูด (Sucking)	วัตถุสัมผัสที่ปาก	ดูดโดยอัตโนมัติ	ภายหลัง 3 - 4 เดือน จะหายไป
กะพริบตา (Blinking)	แสงวาบ กลุ่มควัน - ลม	ปิดตาทั้งสองข้าง	ถาวร
กำมือ (Grasping)	ลูบหรือสัมผัส	กำมือแน่น	น้อยลงเมื่อ 3 เดือน และจะไม่ปรากฏอีกหลังจาก 1 ปี
Babinski	ลูบฝ่าเท้า	ทารกเกร็งเท้า นิ้วเท้ากางออก (คล้ายพัด)	หายไปเมื่อ 9 เดือน ถึง 1 ปี
Moro	สิ่งกระตุ้นที่เกิดทันทีทันใด เช่น การได้ยินเสียงดัง การโยนตัวทารกขึ้นลง	ทารกสะดุ้ง อ้าแขนออก (คล้ายกอด)	หายไปภายหลัง 3 - 4 เดือน
ว่ายน้ำ (Swimming)	วางหน้าทารกลงบนน้ำในสระว่ายน้ำ	ทารกกางแขนและเตะขาคล้าย การเคลื่อนที่แบบว่ายน้ำ	หายไปเมื่อ 4 - 6 เดือน
Rooting	การสัมผัสที่แก้มหรือด้านข้างของปาก	ทารกหมุนศีรษะอ้าปาก เริ่มต้นการดูด	หายไปเมื่อ 3 - 4 เดือน

ดังนั้นทฤษฎีระบบพลวัตจึงเน้นในเรื่องพัฒนาการเกี่ยวกับท่าทางและการเคลื่อนที่ และความสำคัญเกี่ยวกับการรับรู้และการกระทำที่ประสานกัน นอกจากนี้ยังเน้นความสำคัญเกี่ยวกับการสำรวจและการคัดเลือกเพื่อค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหาสำหรับการเรียกร้องในงานใหม่ๆ เช่น การทดลองของ Thelen เพื่อค้นพบว่าทารกเรียนรู้เพื่อควบคุมแขนของตนเองเพื่อเอื้อมไปให้ถึงและจับตุ๊กตา เป็นต้น ซึ่งจากการศึกษาพบว่าทารกจะมีการปรับวงจรของการกระทำและการรับรู้ซ้ำๆ โดยผลที่ตามมาของการกระทำจะมีความสัมพันธ์กับเป้าหมายเสมอ

พัฒนาการเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อ ถูกแบ่งแยกออกเป็น 3 ประเภท คือ

5.1 ปฏิกริยาสะท้อน (Reflexes)

5.2 Gross Motor Skills

5.3 Fine Motor Skills

5.1 ปฏิกริยาสะท้อน

ทารกแรกเกิดมีกลไกเพื่อการมีชีวิตอยู่รอดโดยได้รับถ่ายทอดทางยีน จึงทำให้ทารกแรกเกิดสามารถแสดงปฏิกริยาสะท้อนตอบโต้สิ่งที่กระตุ้นได้โดยอัตโนมัติ ปฏิกริยาสะท้อนช่วยให้ทารกปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ก่อนที่ทารกจะมีโอกาสเพื่อการเรียนรู้ ตัวอย่างเช่น การดูด (Sucking) นมจากแม่ เป็นต้น นอกจากนี้ทารกแรกเกิดจะแสดงปฏิกริยาในลักษณะต่างๆ ดังตารางที่ 4.3

ลำตัวของทารกจะมีขนาดเป็น $\frac{1}{3}$ ของลำตัวผู้ใหญ่

แขนของทารกจะมีขนาดเป็น $\frac{1}{4}$ ของแขนผู้ใหญ่

ขาของทารกจะมีขนาดเป็น $\frac{1}{5}$ ของขาผู้ใหญ่

ดังนั้น ทารกจะมีสัดส่วนของร่างกายที่ไม่ได้สัดส่วน

ทารกอายุ 5 - 6 เดือน **ฟันคุด**แรกกำลังเกิดขึ้น ทารกจึงรู้สึกคันฟัน

รองศาสตราจารย์ประไพศรี ศิริจักรวาล ได้ศึกษาปัญหาสุขภาพเด็กไทยในปัจจุบัน/ ในด้านอาหาร/ ขนมหที่มีผลเสียต่อสุขภาพ (2547 : 1019 - 1024) พบว่า

สถานการณ์ในประเทศไทยในการสำรวจสุขภาพช่องปาก เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี พบว่าเป็นโรคฟันผุสูงถึงร้อยละ 65.7 เด็กกลุ่มอายุ 3 - 5 ปี และ 6 - 8 ปี มีอัตราโรคฟันผุ ร้อยละ 61.7 และ 70.6 ตามลำดับ และในช่วงที่มีฟันแท้ขึ้นแล้วคืออายุ 9 - 12 ปี มีอัตราการเกิดโรคฟันผุร้อยละ 5.5"

5. พัฒนาการเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อ (Motor Development)

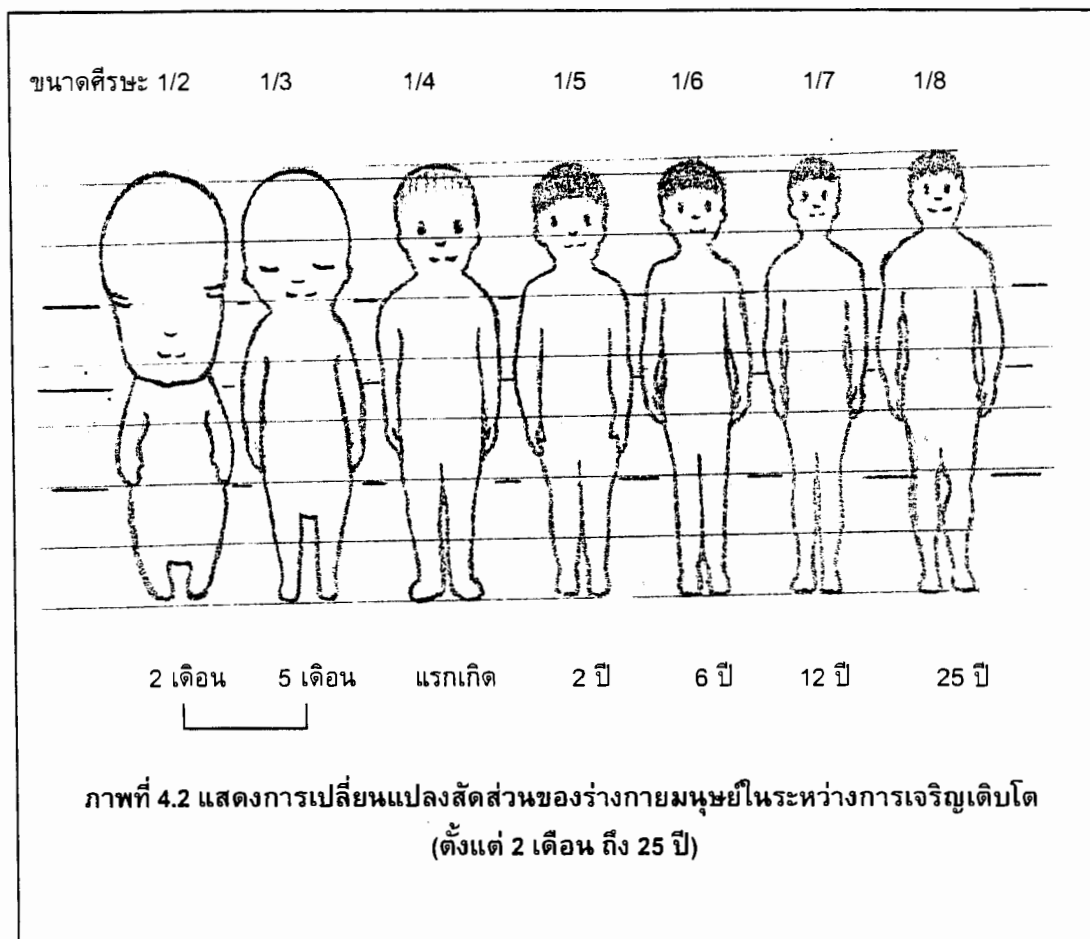
ผู้ใหญ่ส่วนใหญ่มีการกระทำที่ประสานกันและอย่างมีจุดมุ่งหมายด้วยทักษะที่เกิดมาจากวัยทารก เช่น พิมพ์รายงานด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ เล่นดนตรี วาดภาพได้อย่างคล่องแคล่ว เป็นต้น ความสามารถเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อเหล่านี้ สำหรับ Arnold Gesell (1934) เชื่อว่าเหตุการณ์สำคัญในชีวิตเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อเหล่านี้เกิดขึ้นจากวุฒิภาวะ (หรือธรรมชาติ) ทั้งสิ้น แต่นักจิตวิทยาพัฒนาการบางท่านในรุ่นต่อมาเสนอแนวคิดเพิ่มเติมว่าพัฒนาการเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อไม่ใช่ผลที่เกิดมาจากธรรมชาติหรือการอบรมเลี้ยงดูเพียงด้านใดด้านหนึ่ง

Esther Thelen (1955, 2000) และ Thele & Smith (1998) ได้ตั้งทฤษฎีสำคัญที่มีชื่อเรียกว่าทฤษฎีระบบพลวัต (Dynamic systems Theory) ขึ้นมาเพื่ออธิบายว่าพฤติกรรมเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อเป็นการรวบรวมของการรับรู้และการกระทำ

คำว่า "การรวบรวม" หมายถึง การประสานกันหรือการบรรจบกันที่จุดหนึ่งขององค์ประกอบต่างๆ จำนวนมาก เช่น พัฒนาการของระบบประสาท คุณสมบัติของสภาพทางร่างกาย ความเป็นไปได้เกี่ยวกับการเคลื่อนไหว เป้าหมายที่จูงใจให้เด็กพยายามไปให้ถึงและสิ่งที่สนับสนุนทางด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาทักษะนั้นๆ (Santrock, 2003 : 170 - 171)

2. หากทารกมีส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์ น่าจะแสดงว่าทารกมีการขาดสารอาหารอย่างยาวนาน และมักจะสัมพันธ์กับฐานะทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ซึ่งทางการแพทย์มีข้อเสนอแนะให้พ่อแม่รีบปรับปรุงอาหารหรือปรึกษาแพทย์

4.2 สัดส่วนร่างกายของมนุษย์

ภาพที่ 4.2 แสดงสัดส่วนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงร่างกายของมนุษย์ที่เกิดขึ้นอย่างกระทันหัน ด้วยวุฒิภาวะ โดยเฉพาะในปีแรกของชีวิต ตัวอย่างเช่น เปอร์เซนต์ความสูง/ ยาวของร่างกายทั้งหมดอยู่ต่ำกว่าสัดส่วนคือ 25% เมื่ออายุ 2 เดือน หลังภาวะตั้งครรภ์ประมาณ 45% เมื่อคลอด 50% เมื่ออายุประมาณ 2 ปี และ 80% เมื่อวัยผู้ใหญ่ ทารกแรกเกิด ศีรษะของทารกจะมีขนาดเป็น $\frac{1}{2}$ ของศีรษะผู้ใหญ่

ตารางที่ 4.1 แสดงเกณฑ์มาตรฐานการเจริญเติบโตและสุขภาพของเด็กไทย
อายุประมาณ 0 - 2 ปี

อายุ ปี เดือน	เพศชาย		เพศหญิง	
	น้ำหนัก (กก.)	ส่วนสูง (ซม.)	น้ำหนัก (กก.)	ส่วนสูง (ซม.)
0	2.8 - 3.9	47.6 - 53.1	2.7 - 3.7	46.8 - 52.9
1	3.4 - 4.7	50.4 - 56.2	3.3 - 4.4	49.4 - 56.0
2	4.2 - 5.5	53.2 - 59.1	3.8 - 5.2	52.0 - 59.0
3	4.8 - 6.4	55.7 - 61.9	4.4 - 6.0	54.4 - 61.8
4	5.3 - 7.1	58.1 - 64.6	4.9 - 6.7	56.8 - 64.5
5	5.8 - 7.8	60.4 - 67.1	5.3 - 7.3	58.9 - 66.9
6	6.3 - 8.4	62.4 - 69.2	5.8 - 7.9	60.9 - 69.1
7	6.8 - 9.0	64.2 - 71.3	6.2 - 8.5	62.6 - 71.1
8	7.2 - 9.5	65.9 - 73.2	6.6 - 9.0	64.2 - 72.8
9	7.6 - 9.9	67.4 - 75.0	6.9 - 9.3	65.5 - 74.5
10	7.9 - 10.3	68.9 - 76.7	7.2 - 9.8	66.7 - 76.1
11	8.1 - 10.6	70.2 - 78.2	7.5 - 10.2	67.7 - 77.6
1 0	8.3 - 11.0	71.5 - 79.7	7.7 - 10.5	68.8 - 78.9
2 0	10.5 - 14.4	82.5 - 91.5	9.7 - 13.7	80.8 - 89.9

ข้อมูลตัวเลขจากตารางข้างบนนี้สามารถนำมาเป็นตัวบ่งชี้พัฒนาการทางร่างกายของทารกได้ว่าปกติหรือผิดปกติ คือ

1. หากทารกมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์อายุ น่าจะแสดงว่าทารกมีปัญหาการขาดอาหารที่มีประโยชน์เพียงพอ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการเจริญเติบโตโดยรวมของทารก เช่น ทารกเพศชายอายุ 8 เดือน มีน้ำหนักตัวเพียง 5 กิโลกรัม (น้ำหนักตามเกณฑ์ = 7.2 กิโลกรัม) แสดงว่าทารกคนนี้น่าจะมีปัญหาการได้รับอาหารไม่พอหรือเจ็บป่วย

2. **Proximodistal pattern** หมายถึง ลำดับขั้นของการเจริญเติบโตที่เริ่มจากส่วนกลางลำตัวไปสู่ส่วนนอกสุดของลำตัว เช่น วุฒิภาวะในวัยตอนต้น ทารกควบคุมกล้ามเนื้อของลำตัวและแขน ก่อนมือและนิ้วมือ

3. **Mass -to - specific pattern** หมายถึง ลำดับขั้นของการเจริญเติบโตจากกล้ามเนื้อใหญ่ไปสู่กล้ามเนื้อเล็ก เช่น ทารกใช้ทั้งมือ (เป็นหนึ่งหน่วย) ได้ก่อนที่จะทารกจะสามารถควบคุมนิ้วมือแต่ละนิ้วจับสิ่งของ

4. พัฒนาการทางด้านร่างกายของทารก

4.1 ส่วนสูงและน้ำหนักของทารก

ทารกแรกเกิดของชาวอเมริกันโดยเฉลี่ยสูงประมาณ 20 นิ้ว หรือ 51 เซนติเมตร และน้ำหนัก $7\frac{1}{2}$ ปอนด์ (หรือ 3.2 กิโลกรัม) ในระยะหลายวันแรกๆ ของชีวิตทารกแรกเกิดส่วนใหญ่จะมีน้ำหนักหายไป 5 - 7% ของน้ำหนักร่างกายก่อนที่ทารกจะปรับตัวกับการดูดกลืน และระบบย่อยอาหาร ต่อมาประมาณ 4 เดือนทารกจะมีน้ำหนักเป็น 2 เท่าของน้ำหนักแรกเกิด ทารกจะมีความสูงเพิ่มขึ้นประมาณ 1 นิ้วต่อหนึ่งเดือน (ในช่วง 1 ปีแรกหลังคลอด)

ภาพ 4.1 แสดงลักษณะทารกแรกเกิด

เมื่อทารกใกล้จะถึงอายุ 1 ปี มีน้ำหนักประมาณ 30 ปอนด์ (หรือ 13 กิโลกรัม) (หรือน้ำหนักเป็น 1 ใน 5 ของเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่) และทารกประมาณ 2 ปี จะมีส่วนสูงประมาณ 81 - 91 เซนติเมตร (หรือประมาณครึ่งหนึ่งของส่วนสูงเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่)

การเปลี่ยนแปลงทางชีววิทยาใน 2 ปีแรกของชีวิตทารก เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและเกิดขึ้นอย่างกะทันหัน จากการเกิดที่ทารกต้องพึ่งพาแม่ (คล้ายกาฝาก) กลายเป็นสามารถต่อสู้

ด้วยการเรียกร้องอิสระของชีวิตด้วยตนเอง เมื่อใกล้สิ้นสุดวัยทารกจะมีการเปลี่ยนแปลงขนาดทักษะเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อและวุฒิภาวะทางสมองของทารก

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2543 อ้างมาจาก www.skb.ac.th) ศึกษาพบว่าเกณฑ์มาตรฐานการเจริญเติบโตทางน้ำหนักและส่วนสูงของเด็กที่เป็นข้อมูลตัวเลข มีดังนี้

1.3 กระบวนการทางสังคมอารมณ์ (Socioemotional Processes)

หมายถึงการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของแต่ละบุคคลกับบุคคลอื่น การเปลี่ยนแปลงอารมณ์ และการเปลี่ยนแปลงทางบุคลิกภาพ เช่นการยิ้มของทารกตอบสนอง การสัมผัสจากแม่ ความก้าวหน้าของเด็กชายกับเพื่อนเล่น พัฒนาการการกล้าแสดงออกของเด็กหญิง การปรับตัวเข้ากับบุคคลที่แปลกหน้า

เนื่องจากการใช้คำว่า “การเจริญเติบโต” กับพัฒนาการซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลง ในการพัฒนาการมนุษย์บ่อยครั้ง จึงควรทำความเข้าใจความหมายของคำว่าเจริญเติบโตเพิ่มเติม

2. การเจริญเติบโต (Growth) หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่วุฒิภาวะทางด้านการเพิ่มขนาดของร่างกาย (บางส่วนหรือทุกส่วน) โดยสามารถวัดออกมาเป็นน้ำหนัก ความยาว ความกว้าง หรือความหนา เพื่อเข้าใจคำว่าพัฒนาการกับการเจริญเติบโตชัดเจนมากขึ้น จึงนำเปรียบเทียบลักษณะดังนี้

พัฒนาการ	การเจริญเติบโต
การเปลี่ยนแปลง : ร่างกาย อารมณ์ สังคม การรู้คิดและจริยธรรม	ร่างกาย
ลักษณะทั่วไป เพิ่มขึ้น หรือเสื่อมลง	เพิ่มขึ้น

3. หลักการพื้นฐานของพัฒนาการทางร่างกายของทารก แบ่งแยกออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. **Cephalocaudal pattern** หมายถึง ลำดับขั้นของการเจริญเติบโตจากศีรษะลงสู่ส่วนล่าง เป็นการเจริญเติบโตทางด้านขนาด น้ำหนัก และลักษณะการทำงานที่ค่อยๆ แตกต่างกันจากศีรษะลงสู่ส่วนล่าง (ลำคอ หัวไหล่ กลางลำตัว เป็นต้น) เช่น ทารกสามารถควบคุมกล้ามเนื้อลำคอได้ก่อนกล้ามเนื้อที่หน้าอก ทารกนั่งได้ก่อนยืน

จตุพร ลิ้มมันจริง (2549 : 3) ให้ความหมายของคำว่าพัฒนาการ หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม การรู้คิด และจริยธรรมตามระยะเวลาและต่อเนื่องกันไป เป็นลำดับขั้นอย่างมีระบบ

Santrock (2003 : 18 - 19) ให้ความหมายของพัฒนาการ (Development) หมายถึงแบบแผนของการเปลี่ยนแปลงซึ่งเริ่มตั้งแต่ภาวะตั้งครรรภ์ (conception) และต่อเนื่องกันไปตลอดช่วงชีวิต (Development as the pattern of change that begins at conception and continues through the life span)

ดังนั้นตำราเล่มนี้จึงใช้คำจำกัดความของคำว่า **พัฒนาการ** หมายถึงแบบแผนของการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายอารมณ์ สังคม การรู้คิด และจริยธรรม ตั้งแต่ภาวะตั้ง ครรรภ์ และต่อเนื่องกันไปตลอดช่วงชีวิต

นอกจากนี้ พัฒนาการ เป็นผลผลิตของกระบวนการมากมายซึ่งกระบวนการที่สำคัญต่อพัฒนาการของเด็ก (ซึ่งรวมความทารกไว้ด้วย) มีกระบวนการ คือ

- 1.1 กระบวนการชีววิทยา
- 1.2 กระบวนการทางการรู้คิด
- 1.3 กระบวนการทางสังคมอารมณ์

1.1 กระบวนการทางชีววิทยา (Biological Processes)

หมายถึง การเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติทางด้านร่างกายของแต่ละบุคคล เช่น ยีนมีการถ่ายทอดจากพ่อแม่ พัฒนา การของสมอง ความสูงและน้ำหนัก ทักษะการเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนในวัยเด็กตอนปลาย

1.2 กระบวนการทางการรู้คิด (Cognitive Processes)

หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิด (Thought) สติปัญญา (Intelligence) และภาษา (Language) ของแต่ละบุคคล เช่น การมองดูการแกว่งของโอบายเหนือเตียงนอนเด็กที่มีส่วนกันโดยรอบ การใช้คำมารวมกันเป็นประโยค ความจำเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ การแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน และจินตนาการเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กชอบการเล่นบทบาทสมมติเป็นบุคคลต่างๆ ที่เด็กมีประสบการณ์จากในชีวิตจริง หรือละครทางโทรทัศน์

7. การนอนหลับ ทารก 3 เดือนจะมีระบบการนอนแบบผู้ใหญ่
8. การฝึกขับถ่าย ควรเริ่มประมาณอายุขวบครึ่ง (โดยพิจารณาความพร้อมของทารกประกอบด้วย)
  9. ทารกที่มีสุขภาพที่ดีจำเป็นต้องมีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคตามตารางของแพทย์
  10. ทารกแสดงอารมณ์ออกมาในรูปของพฤติกรรมต่างๆ เช่น การร้องไห้ การยิ้ม ความโกรธ ความกลัว และความอยากรู้อยากเห็น
  11. บุคคลที่สำคัญที่สุดคือพ่อแม่ และสมาชิกในครอบครัว
  12. ทารกเมื่ออายุ 2 ปี จะสนใจเพื่อนเท่าๆ กับของเล่น โดยมีลักษณะนั่งใกล้กันแต่ต่างคนต่างเล่น

จุดประสงค์การเรียนรู้

เมื่อศึกษาบทเรียนนี้จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายความหมายของพัฒนาการได้
2. อธิบายพัฒนาการทางด้านร่างกายและอารมณ์ของทารกได้
3. อธิบายลักษณะเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อของทารกได้
4. อธิบายประโยชน์ของน้ำนมแม่และโภชนาการที่ดีได้
5. อธิบายลักษณะการนอนหลับของทารกได้
6. อธิบายการฝึกขับถ่ายให้ทารกได้

พัฒนาการทางร่างกายของทารก (0 - 2 ปี) (Physical Development in Infancy)

โดยทั่วไปเมื่อทารกคลอดออกมาอย่างปลอดภัย พ่อแม่และญาติพี่น้องก็จะช่วยกันดูแลให้ทารกมีพัฒนาการต่อไปได้มากที่สุด แต่เราก็พบว่าทารกบางคนอาจถึงแก่ชีวิตก่อนวัยอันควรได้ด้วยความคิดรวบยอดของคำว่าพัฒนาการเป็นอันดับแรก

1. ความหมายของพัฒนาการ (Development)

มลวิภา ทรงวุฒิสีล (2529) ให้ความหมายของคำว่าพัฒนาการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปสู่วุฒิภาวะทางด้านหน้าที่ และการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม